Rapport

SAMORDNINGSRÅDET Nr. 1 • 1993 • 39. årgang

Rapport nr. 1/93

Utgiver: SAMORDNINGSRÅDET – Råd for samordning av humanitært og yrkesmessig arbeid for mennesker med psykisk utviklingshemming.

Leder: Orvar Thorsrud, Lyngvn. 8, 2312 Ottestad. Tlf. 065 77 644.

Sekretær: Tormod Mjaaseth, Hamreheia 17, 4631 Kristiansand S. Tlf. 042 94 170/Fax 042 94 173.

Redaktør: Leder i Samordningsrådet.
Red.komite: Orvar Thorsrud, Tormod Mjaaseth og Gunnar Brekke.

Rapport, kommer ut med 6 nummer i året. Abonnementspris kr 100,- per år

Abonnement/adresse-forandringer:
Sekretæriatet, Hamreheia 17, 4631 Kristiansand S.
Tlf. 042 94 170 Fax 042 94 173
Bankgiro: 1813.10.53580
Postgiro: 5 09 47 35

Annonser:
Rapport,
Postboks 98, 3570 Ål
Tlf. 067 81 694
Bankgiro: 2320.07.17384
eller:
Rapport,
Postboks 36, 3133 Duken
Tlf. 033 87 712

Manuskripter:
Sendes sekretæriatet.

SOR`s Forskningsfond:
Gunnar Brekke,
Gutenbergsvei 23, 5035 Bergen
Tlf. 05 24 70 70 (kontor)
Tlf. 05 31 41 16 (privat)

Utforming og satsarbeid:
Thor Røer, 3579 Torpo
Tlf./Fax 067 83 272

Trykk:
PE-MA HURTIGTRYKK, 3570 Ål
Tlf./Fax 067 82 133

INNHOLD I DETTE NUMMER:

Hva vi vil med Rapport 3

Forsterket skole –en skole for alle? . 4

Nye veje at gå 8

Samordningsrådet SOR 11

Forskningsfondene 11

Livskvalitet og nye livsformer for psykisk udviklingshæmmede ... 12

Informasjon fra SOR`s representantskapsmøte 15

Handlingsprogram 1992–1994 17

Nytt fra stortinget 19

Fagkonferanse 25.–27. mai 1994 .. 20

Frvillighet i nærsamfunnet 22

Klipp fra «min nye hverdag» 25

Lydbånd fra IASSMD`s 9. verdenskongress 28

Annonser 29

HVA VI VIL MED RAPPORT

I dette første nummer av Rapport i 1993, skriver vi 39. årgang. Selv om et tilbakeblikk over 38 år kunne gi grunnlag for mange refleksjoner, har vi i denne sammenheng valgt å la 39. årgang stå i fokus som vår mest interessante utfordring.

Vi ønsker å presentere et program for 1993 som tydliggjør både hva vi vil med Rapport og at vi står i en tradisjon som verdsetter frivillig innsats i tiltak og tjenester for mennesker med psykisk utviklingshemming.

Rapport vil komme ut med seks nummer i år. Årets første nummer er beklageligvis forsinket, men nummer to vil komme i mai/juni og nummer tre i juni/juli. Videre ut året regner vi med å være i rute.

Vi har som mål å satse på fagartikler som kan skape nysgjerrighet og kanskje ny kunnskap om psykisk utviklingshemming eller om forhold som sterkt angår personer med psykisk utviklingshemming. Vi vil i denne forbindelse også bruke Forskningsfondene og hente stoff fra våre fagkonferanser.

Vi har som mål gjennom reportasjer, intervju eller lignende å formidle stoff om lokale tiltak, nærmiljøprosjekter eller aktiviteter som frivillige organisasjoner er opptatt av i sitt lokalmiljø. Vi ser gjerne at lag og foreninger selv forteller om aktiviteter som «slår an». Vi vil også bringe stoff fra våre konferanser om frivillig arbeid og idetorg for aktiviteter som skaper sosialt nettverk.

Vi har som mål gjennom Rapport å styrke kontakten med SOR's medlemsorganisasjoner. Formidle gjensidig informasjon om tiltak som styrker vår felles sak.

Vi har som mål å bringe informasjon om nytt fra departementene og Stortinget. Gi informasjon om retningslinjer og tiltak som sikrer vellykket videreføring av reformen og bedre levekår for «vår nye nabo».

Vi har som mål å bevisstgjøre vårt nordiske fellesskap og informere om våre internasjonale kontakter. Det er viktig å spre kunnskap om utviklingen i våre naboland og fange opp signaler fra «den store verden».

Vi har som mål å informere om SOR's virksomhet og håper til gjengjeld å få signaler som hjelper oss å velge riktig kurs, ja, om nødvendig å endre kurs.

Vi føler ansvar for vår målsetting i fortsettelsen og gleder oss til nytt møte ved neste korsvei.

Redaksjonen

NBR-DEPOTBIBLIOTEKET
POSTBOKS 278 - 8601 MO

FORSTERKET SKOLE – EN SKOLE FOR ALLE?

Forsterket skole har vært i fokus gjennom media den siste tiden. NFPU har gått ut med sterk kritikk av opprettelsen av «forsterkede skoler».

Jeg har fulgt debatten og notert meg disse overskriftene:

- Ny segregering i norsk grunnskole?
- Forsterkede skoler en trussel mot integrering?
- Arbeidet med en skole for alle stopper opp
- Forsterkede skoler er spesialskoler i ny klesdrakt

Jeg har også notert meg ulike påstander om ideologi bak og innhold i denne «forsterkede skolen»:

- Ideen er at en skole i kommunen skal påta seg ansvaret for å bygge opp et spesialpedagogisk tilbud og at denne skolen får ansvaret for nær sagt alle som skiller seg ut fra den «gemene» hop. Den forsterkede skolen blir da en skole som kjennetegnes av at her er det elever som ikke er som andre – segregeringstanken har igjen slått igjennom. (Samfunn for alle 10/92)
- Elever som har særlige behov skal være tilknyttet en vanlig klasse, men mye av undervisningen skal foregå i særskilte grupper. 8 – 12 elever grupperes slik det er mest hensiktsmessig. (Planer for forsterkede skoler, Kristiansand kommune.)

Ut i fra disse utsagnene skulle en tro at norsk skolepolitikk er i ferd med å «falle tilbake til gamle synder» – segregering av elever med særskilte behov.

Dette er lovstridig og burde være forlatt praksis og har ingen sammenheng med det idégrunnlaget en forsterket skole skal bygge på.

INTENSJONENE BAK EN FORSTERKET SKOLE

En kan da lure på hvorfor Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i St.meld.nr.54 (1989-90) «Om opplæring av elever med særskilte behov», benytter seg av begrepet forsterket skole.

Hensikten med dette var å vise eksempler på ulike og differensierte modeller for organisering og tilrettelegging av opplæring.

«Forsterket skole ble sett på som en mulighet for å gi enkelte elever

med særskilte behov en tilpasset og likeverdig opplæring i en ordinær grunnskole med særlig høy kompetanse blant lærerne. Det ble understreket at ved en forsterket skole skal alle elever og lærere være en del av den ordinære virksomheten ved skolen for å forhindre eventuelle segregerende eller utstøtende mekanismer. Et viktig mål med en forsterket skole skal være å gi den enkelte en individuelt tilpasset opplæring og samtidig etablere størst mulig grad av sosial deltagelse mellom elever med ulike forutsetninger.»
(Thomas Nordahl, Terje Overland 1992)

For å gjennomføre den såkalte intergreringsideologien er det fra de styrende myndigheter satt i verk lovendringer, en viss styrking av økonomien til spesialundervisning og en viss satsning på videreutdanning for lærere. Undersøkelser viser at det finnes mange isolerte og ensomme elever med særskilte behov i skolen. De opplever ikke noen form for sosial deltagelse og tilhørighet.
(Rønsen Ekeberg 1992)

Det kan virke som vi må fokusere mer på den pedagogiske handling. Vi må finne kriterier som sikrer den enkelte en sosial deltagelse og tilhørighet samtidig som eleven får en individuelt tilrettelagt opplæring. Erfaringer fra forsterkede skoler som er drevet etter departementets intensjoner, kan være nyttige erfaringer å bygge videre på.

Forsterket skole – en ordinær grunnskole som er forsterket i spesialpedagogisk perspektiv. Eksempel fra Mørkved skole, Ringsaker kommune.

Betegnelsen forsterket skole innebærer at en skole er særlig godt tilrettelagt for å kunne gi et tilpasset opplæringstilbud til elever med særskilte behov.
Dette gjelder både:
- organiseringen av skolen,
- gjennomføringen av undervisningen,
- elevenes sosiale tilhørighet.

(Thomas Nordahl, Terje Overland 1992)

Ringsaker kommune har opprettet forsterket skole ved Mørkved skole. Mørkved er langt fra en segregert skole. Skolen har 247 elever og er den største barneskolen i kommunen. Det er en helt ordinær grunnskole.

I tråd med intensjonene i St.meld. 54 (1989-90) «Om opplæring av elever med særskilte behov», har Mørkved lagt vekt på følgende:

- høy spesial pedagogisk kompetanse blant lærerne.
- alle elever og lærere er en del av den ordinære virksomheten ved skolen for å forhindre eventuelle segregerende eller utstøtende mekanismer.
- et viktig mål er å gi den enkelte en individuelt tilpasset opplæring og samtidig etablere størst mulig sosial deltagelse mellom elever med ulike forutsetninger.

- elever med særskilte behov har tilhørighet i en vanlig klasse med jevnaldrende elever. Samtidig har de tilgang til opplæring i grupper dersom denne opplæringen er i samsvar med individuelle behov.
- skolen kan gi et opplæringstilbud til elever fra andre skolekretser eller rådgivning ved elevens hjemmeskole. Dette skal skje med bakgrunn i elevens behov og ikke andre skolers behov.

Prosjektet forsterket skole ved Mørkved er et prøveprosjekt som skal bringe nyttige erfaringer og kompetanse til Ringsaker skolen.

En sosialt inkluderende opplæring i samsvar med egne evner og behov. Erfaringer fra to forsterkede skoler.

Det er en klar sammenheng mellom de tiltak som iverksettes i skolen og graden av sosial deltagelse og tilhørighet som utvikles mellom elever med ulike forutsetninger. Dette viser en undersøkelse foretatt av Thomas Nordahl og Terje Overland våren 1992.

Undersøkelsen er foretatt ved to forsterkede skoler, Fredheim skole, Gjøvik og Mørkved skole, Ringsaker.

Det er sosial deltagelse mellom elever med ulike evner og forutsetninger i skolene. Det er også sammenheng mellom de målrettede tiltak som er iverksatt i de to skolene og den sosiale deltagelse mellom elevene.

De peker på fire faktorer ved disse skolene som kan betraktes som betingelser for en sosialt inkluderende opplæring.

1. Organisatoriske prinsipper.
   - Samarbeid mellom spesialpedagoger og andre lærere.
   - Rektorene har en initierende og pådrivende rolle i arbeidet med å realisere en sosial integrering i skolene.
   - Prioritering av det spesialpedagogiske feltet i skoleutvikling og timeplanlegging.
   - Kompetanseheving og etterutdanning blant lærere.
2. Utvikling av sosiale møtepunkt.
   - Gjennomføring av planlagte og strukturerte aktiviteter der samspill og relasjoner kan oppstå.
   - Bruk av arbeidsmåter som fremmer sosial deltagelse.
3. Individuelt læreplanarbeid.
   - Gjennom det individuelle læreplanarbeidet kan opplæringen planlegges ut fra den enkelte elevs egne evner og forutsetninger og samtidig bidra til at opplæringen fremmer sosial deltagelse og tilhørighet.
4. Intern og ekstern veiledning.
   - Lærerne ved disse to skolene ser på både intern og ekstern veiledning som nødvendig for å kunne gi en tilpasset opplæring som fremmer en sosial integrering.

(Deltagelse eller isolering? En undersøkelse av opplæringen og det sosiale samspillet mellom elever med ulike behov.
Thomas Nordahl og Terje Overland 1992)

FELLESANSVAR

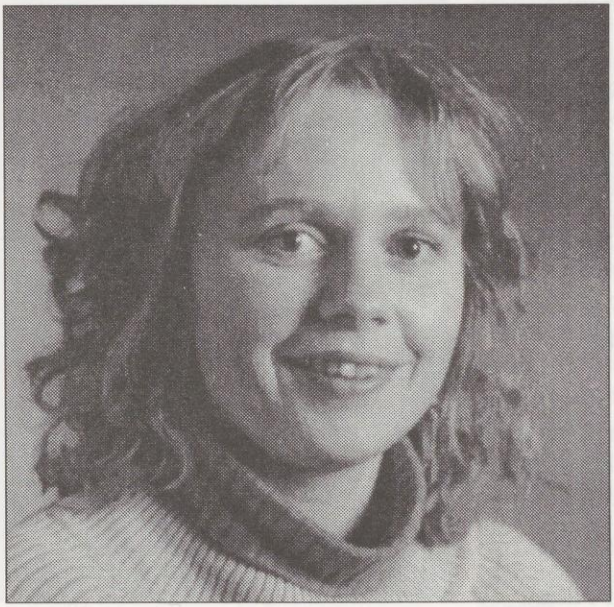
Gjennom de erfaringer vi har fra Mørkved skole, vet vi at en metodikk og et innhold som retter seg kun mot den enkelte elev med særskilte behov, ikke vil føre til tilhørighet og en sosial deltagelse. Den vil ikke sikre en likeverdig opplæring i samsvar med evner og forutsetninger.

Forsterket skole innehar først og fremst en metodikk som retter seg mot den enkeltes behov sett i forhold til struktur og innhold i skolen.

Opplæringen må være et felles ansvar for hele skolen, både for elever, lærere, foreldre og ledelsen.

Først når disse forutsetningene er innfridd kan en snakke om en forsterket skole som en skole for alle.

Erfaringer fra en forsterket skole som er bygd på departementets intensjoner, vil kunne gi grunnlag for videre utvikling av intergreringsideologien.

Anne Kari Thorsrud.

Rektor ved Mørkved skole, Ringsaker.

2.avd. spesialpedagogikk.

5 års erfaring med undervisning i skole for spesialundervisning.

5 års erfaring fra undervisning i vanlig grunnskole.

Rektor siden 01.01.92

NYE VEJE AT GÅ.....

Af projektleder og chefpsykolog Ole Hansen, Hinnerup, Danmark.

UDVIKLING SKER I RYK

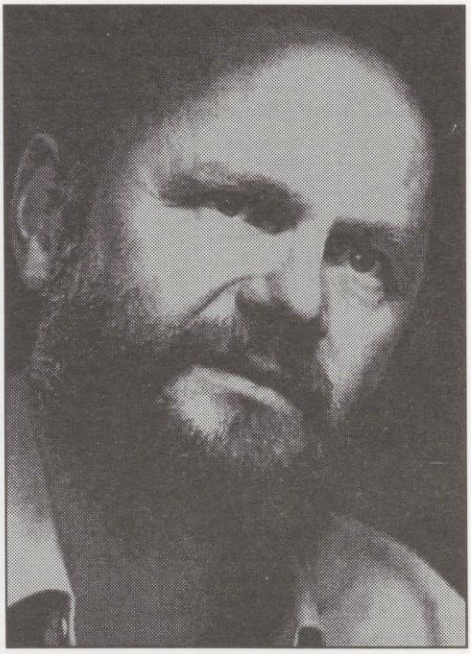
Ofte hæmmes vi af vante forstillinger og traditionsbundne løsninger på oppgaver, når vi forsøger at leve op til de mål og målsætninger vi sætter op for samfundsutviklingen i almindelighed og for de områder, der vedrører udviklingshæmmede i særdeleshed.

Normalisering, institutionsafviklingen, Skolen for Alle og andre «utopibegreber» holder os måske i virkeligheden på lang afstand af de handlinger, som er en følge af mål og målsætning?

Udviklingen er som et pendul, snart svinges i en retning og snart i en anden. Undervejs er der stop, tilbakegang for dereter et ryk frem.

DEN TEKNOLOGISKE UDVIKLING

Et af de største ryk frem har vi fået mulighed for at udnytte i forbindelse med udvikling af Kommunikations og Informations Teknologi.
Mange projekter i Norden såvel som i andre dele af verden tager i disse dage netop sit udgangspunkt i en professionel udnyttelse af de mange muligheder, som Kommunikations og Informations Teknologien giver os.
Mange projekter og megen udvikling af såvel soft som hard ware er målrettet mod brug af og for udviklingshæmmede. Koncept keyboard, syntetisk og digital tale, billede og lyd er kommunikationsmuligheder, der vil sætte udviklingshæmmede i stand til at kommunikere med omverdenen.

Projektleder og chefpsykolog Ole Hansen, Hinnerup, Danmark.

KOMMUNIKATIONS-PROJEKT *TESS*

Et af de store nordiske og eurpæiske kommunikationsprojekter kaldes *TESS*.

Telekommunikation
Efteruddannelse
Specialundervisning i
Skolen for Alle.

I dette projekt forsøges at finde nye veje for at udmønte den særlige nordiske politik omkring udviklingshæmmedes deltagelse i det almene samfundsliv på de præmisser som skabes ud fra målsætningen om normalisering.

TESS er en metode til at forstærke en udvikling omkring øget integration af elever med særlige forudsætninger i de almene grundskoler.

TESS er forbindelsesled mellem skoler som ønsker at øget integration skal ske.

NORDEN SOM MODEL FOR ET VÆRDIFULDT SAMFUNDSSYN

I alle Nordens lande har vi op gennem 70'erne og 80'erne oplevet en større og større politisk bevågenhed omkring «forbud» mod udskillelse af minoritetsgrupper.

Menneskerettigheder og forventningen om at demokratiske velfærdssamfund ikke gemte visse person grupper væk, har præget udviklingen i Norden.

Man kan måske endda sige, at Norden har stået som model for denne udvikling.

Norge har placeret sig ganske smukt med «den store samfundsreform» i centrum.

Mange nationer har stået udenfor og kigget ind gennem «nordmandens vinduer» for at opleve, hvorledes denne proces forløb.

De nordiske lande har lyttet til og lært af hinanden, samtidig med at man hver især har fundet sit særlige nationale præg.

SKOLEN SOM SAMFUNDETS SPEJL

Nordens lande har opbygget skole og uddannelsessystemerne over den samme læst. Kærnebegreber som ligger skjult i enhedsskolen findes udviklet i alle landene på en sådan måde, at identifikation bliver mulig.

I Norden ved vi, at grundelementerne for det demokratiske samfundssystem påbegyndes.

Værdier og grundholdninger, kundskaber og viden, nysgerrighet og accept er alle blandt de elementer som skal kunne genkendes i den voksne fra Norden.

I skolens hverdag finder du et genspejl af det samfund som omgiver skolen.

Ser man forhold i samfundet, som burde forbedres eller ændres er skolen det rette sted, fordi her findes den næste generation af beslutningstagere.

Samme skole for Alle

Elever med særlige forudsætninger spiller en meget vigtig i den almene grundskoles hverdag.

De gør det muligt at skolen i hele sit liv og i hele sin opbygning er i stand til at demonstrere det positive og nødvendige i at et fællesskabs største kvalitet er mangfoldighed, forskelighed og alsidighed.

Dette så Nordiska Förbundet Psykisk Utvecklingshämning meget tidlig, og Forbundet lod afholde en række symposier, seminarer og konferencer om dette temas indhold.

Forbundet tog det som sin politik at præge de nordiske skolesystemer på en sådan måde, at for eksempel udviklingshæmmede elever kunne gå i den nærmeste almene skole på lige fod med jævnaldrende kammerater.

Gennem årene skete en frugtbar debat, som ofte mundede ud i hensigter og erklæringer, men sjældent i direkte handlinger og aldrig i konkrete projekter gennemført af det nordiske forbund.

Networking

En af de store bekymringer har været at få del i viden og kompetence. Mange lærere og skoler har måttet sige nej, alene fordi de var begymrede for ikke at vide nok. Specialskoler og specialinstitutioner har med deres alene tilstedeværelse i nogen grad kunne forhindre, at de ønskede målsætning lod sig opfylde på mange grundskoler rundt i Norden. For at dreje denne udvikling er der gennem projekt *TESS* skabt forbindelse mellem en række grundskoler i Norden, således at lærere kan udveksle erfaringer med hinanden, samt lave undervisningsforløb sammen.

Lærere i Torshavn kan gå på kursus i Tronheim elle København, mens danske og svenske lærere kan følge et kursus i Reykjavik – uden nogensinde at skulle forlade sin egen skole. Ligesom elever kan kommunikere med hinanden.

En undervisningssituation på en skole i Klippan kan være med til at løse et problem for lærerne i Akureyri.

Grænser mellem folk er væk, men idè og utopi binder sammen på en helt ny måde ved hjælp af computer og kommunikationssystem LEARN.

Norden i Europa

Projekt *TESS* har i skrivende stund fået mulighed for at udvikle sig til også at omfatte skoler i følgende lande: Portugal, Spanien, Grækenland og Wales (UK).

Det vil sige at deltagende skoler i Norden får mulighed for at hente inspiration og viden uden for det nordiske fællesskab, ligesom man får mulighed for at gå på kursus i Thessaloniki og Swansea.

Perspektiverne for projekt *TESS* er ganske mange, men det primære er at udviklingen af dette kommunikationsnet bygge på de oprindelige

nordiske værdier omkring normalisering og velfærdssamfund.

At den udviklingshæmmede elev spiller en hovedrolle bør vi aldrig lade ude af sind.

Så længe mulighederne for udvikling findes vil Norden kunne placere sig i verdensbilledet som det samfundsmønster, hvor udviklingshæmmede og andre mennesker med særlige forudsætninger alene på grund af deres helt personlige kvaliteter, bliver en opprioriteret gruppe.

Og her vil Kommunikations og Informations Teknologien gøre os i stand til at foretage næste store spring.

Yderliger oplysninger om kommunikationsprojekt *TESS* kan fås hos:

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, Svinget 2,
DK – 8382 Hinnerup.
Telefon: +45. 86987755.
Telefax: +45. 86985705.
Projektkoordinator
Pia Guttorm eller
projektleder Ole Hansen.

SOR´s sekretæriat bistår gjerne med materiell og nærmere opplysninger.

SAMORDNINGSRÅDET SOR

Samordningsrådet (SOR) har gitt ut en rapport i forbindelse med sitt 40-års jubileum.

Rapporten gir et historisk tilbakeblikk på perioden 1951-1991.

SOR har spilt en viktig rolle i arbeidet for utviklingshemmede ved å være et forum for samordning, debatt og felles utspill i en sosialpolitisk brytningstid fra tidlig på femtitallet.

Rapporten koster kr 90,- og kan bestilles i:
SOR's sekretariat, Hamreheia 17, 4631 Kristiansand
Tlf. 042 94 170 Fax. 042 94 173

FORSKNINGS-FONDENE

(Samordningsrådets forskningsfond og Eli Vindegg' forskningsfond i samarbeid med Norges Røde Kors' forskningsfond)

Sekretariatet har utarbeidet en samlet oversikt over prosjekter som har fått tildelt forskningsmidler i perioden fra 1956 til og med 1992.

Rapporten presenterer forskernes navn og prosjektets tittel.

Rapporten gir dermed verdifull informasjon om forskningsfondenes virksomhet og hvor forskningsmateriale kan oppspores på tema som er tidsaktuelle.

Rapporten kan bestilles til selvkost, kr 90,- i
SOR's sekretariat, Hamreheia 17, 4631 Kristiansand
Tlf. 042 94 170 Fax 042 94 173

LIVSKVALITET OG NYE LIVSFORMER FOR PSYKISK UDVIKLINGSHEMMEDE

ET FELLES NORDISK PROSJEKT

Nordisk Ministerråd har bevilget midler til fællesudgifterne til et nordisk projekt om livskvalitet og nye livsformer for udviklingshæmmede.

Projektet har til formål at oppsamle og sprede erfaringer fra perspektivrige udviklingsprojekter for udviklingshæmmede og skabe netværk mellem de nordiske lande.

Der deltager i alt ca. 50 udvik lingsprojekter fra Norge, Sverige, Finland, Island og Danmark. Fra Norge er det deltagere fra 11 utviklingsprojekter og norsk koordinator er Steinar Bergh, Sosialdeparte - mentet.

FORMÅL

Det er projektets hovedmål at opbygge et netværk i de nordiske lande, der kan danne udgangspunkt for opsamling af erfaringer fra en række perspektivrige udviklingsprojekter for udviklingshæmmede og at stimulere udviklingsarbejde og forskning.

Projektet vil således gennem systematisering og dokumentation af erfaringer fra perspektivrige udviklingsprojekter styrke og forøge omsætningshastigheden og kvaliteten i det nationale og lokale omstillingsarbejde.

Projektet vil tydeliggøre forskelle og ligheder i de nordiske modeller for forsknings- og utviklingsarbejde vedr. udviklingshæmmede, ligesom administrative og organisatoriske fremgangsmåder vil blive belyst.

Formålet bliver således primært at udvikle erfarings- og vidensformidling fra den konkrete praksis i de enkelte lande med henblik på at åbne op for gensidig inspiration og forstærke gennemslagskraften af nye nordiske tiltag i handicappolitikken.

Ved formidling til brugere, medarbejdere, forældre, det politisk-administrative system j.fl. er det formålet at øge anvendelsen og spredningseffekten af ny viden, nye metoder og nye holdninger i samvirket med udviklingshæmmede.

Endelig påregnes projektet at kunne virke fremmende over for fælles nordiske eksportfremstød vedr. handicappolitikken til fx Fellesmarkedet og de østeuropæiske lande.

ORGANISATION

Projektet er udviklet i samarbejde mellem de nordiske koordinatorer for forprojektet.

De fem nordiske koordinatorer vil fungere som styregruppe for projektets gennemførelse.

Prosjektets norske koordinator Steinar Berg Sosialdepartementet.

Projektlederen har ansvaret for projektets samlede koordination, dvs.

- planlægning og gennemførelse af samt opsamling fra konferencer
- formidling af projekterfaringer mellem de nordiske lande
- evaluering og endelig rapportering af det samlede projekt
- økonomi og sekretariatsfunktioner

PROJEKTPLAN

Projektet vil inholdsmæssigt blive opbygget omkring 3 aspekter:

A) **Den udviklingshæmmede i lokalsamfunet**
Dette tema inddrager projekter, der har fokus på kommunalisering, afinstitutionalisering, nye boformer samt arbejde og fritid. Herunder etablering af tværfaglige og tværsektorielle helhedsprojekter, der samordner og koordinerer indsatsen over for udviklingshæmmede og mod - virker opsplitning efter sektorer og forvaltninger.

B) **Selvforvaltning og livskvalitet**
I dette tema fokuserer på projekter, der arbejder med utvikling av brugerdemokrati, selvbestemmelse, medindflydelse, valg- og handlemuligheder, kort sagt: den nye brugerrolle. Hertil kommer projekter, der arbejder med kulturtilbud, foreningstilbud og cafèer for udviklingshæmmede, der skaber grundlag for dannelse

af en kulturel identitet for mennesker med handicap.

C) **Kommunikation**
Dette tema retter sig mod udvikling af den kommunikative kompetence hos udviklingshæmmede gennem udvikling af kommunikationsformer og hjæpemidler. Det gælder såvel totalkommunikation i form af piktogrammer, blissprog, staveplader, kropssprog, mimik mv. som en bedre koordination af kommunikationsanvendelsen i de forskellige hjælpetilbud, der tilbydes den udviklingshæmmede.

De udviklingsprojekter, der udvælges og indbydes til at medvirke, vil naturligt inderholde dele af alle 3 aspekter, selv om udgangspunkt og fokus i de enkelte tilfælde kan være lagt på et eller flere af aspekterne.

Arbejdsplan og tidsramme

Projektet ble igangsatt sommeren 1992 med planlægning og det er avholdt en fælles konference i Danmark, med ca. 100 deltagere fra samtlige projekter.

Fase II
I 1993 afholdes 3 temaseminarer med ca. 50 deltagere, et seminar for hver af de 3 aspekter i projektplanen. Medarbejdere fra de enkelte udviklingsprojekter vælger sig ind på seminarerne ud fra deres særlige projekterfaringer, således at de 3 aspekter, som projektet arbejder med får en dybtgående bearbejdning med henblik på arbejdet frem til fase 3. Der arbejdes således med opsamling, systematisering og generalisering af projekterfaringer.

Fase III
I foråret 1994 planlægges en fælles opsamlingskonference. På konferencen nedsættes arbejdsgrupper, der skal arbejde videre med en systematisering af den eksisterende viden på området samt opsamling af ny viden, hvor den gamle ikke slår til. Arbejdet koncentreres om følgende temaer:

1. En beskrivelse af nye metoder til kvalitativt at styrke omstillingsprocesserne med henblik på udviklingshæmmedes integration i lokalsamfundet.
2. Opstilling af nordiske modeller for nye bo- og livsformer, metoder til livskvalitetsbeskrivelse og udvikling af brugerdemokrati.

Det foretages endelig rapportering ved udgangen af 1994.

Fortsetter side 18

INFORMASJON FRA SOR'S REPRESENTANTSKAPSMØTE

Representantskapsmøte ble avholdt på Scandic Hotell, Asker, 20.-21. november 1992.

16 medlemsorganisasjoner med tilsammen 19 påmeldte representanter behandlet årsberetning, regnskap og foretok valg av styremedlemmer for perioden 1992-94/96.

Valget fikk slikt resultat:

Orvar Thorsrud	leder	(Ledere komm. voksenopplæring)
Gro Berntsen	nestleder	(Norsk Sykepleierforbund)
Kari Backer	styremedl.	(Norges Røde Kors)
Jarand Inge Sødal	styremedl.	(Fredrikstad kommune)
Astrid Askildt	styremedl.	(Norsk Lærerlag)
Per Andreas Ulvedal	styremedl.	(Diakonistiftelsen, Lillebo)
Sonja Stenmark	styremedl.	(Nasjonalforeningen)
Rune Baardsen	1.vararepr.	(Stiftelsen Hjemmet for døve)
Astrid Aarø Engen	2.vararepr.	(LUPE)

Følgende representanter og vararepresentanter i perioden 1988-92, hadde fått endret status eller frasagt seg gjenvalg og gikk ut av styret:

Herborg Dahl	(Bergen og Hordaland Støttelag)
Alf Skansen	(Åkershagan Sentralhjem)
Inger Wibe	(Norske Kvinners Sanitetsforening)
Aslaug Bakke	(Norsk Lærerlag)
Asbjørg Berg Buan	(Sør-Trøndelag Støttelag)

Leder Orvar Thorsrud rettet en varm takk til representanter som har avsluttet sitt arbeid i styret – 6 trofaste medarbeidere som fortjener honnør for sitt engasjement i felles sak. Samlet og hver for seg et forbilde for neste generasjon styremedlemmer, selv om et nyvalgt styre velger nye veier og vektlegger nye oppgaver, som sin store utfordring i valgperioden.

Representantskapsmøtet ble kombinert med en åpen konferanse om FRIVILLIGHET I NÆRSAMFUNNET

Konferansen samlet 50 deltagere om sentrale emner av betydning for frivillig arbeid.
Sosialfaglig konsulent i Kirkens bymisjon Odd Einar Dørum drøftet temaet: Frivillig arbeid – utfordringer i 90-årene.

Prosjektleder Morten Svendsen, Kirkerådet snakket om et samfunn for alle – valg av mål og virkemidler i frivillig arbeid.

Forhandlingssjef i APO, Ivar Jørgensen hadde som tema juridiske sider ved bruk av frivillige i tiltak og tjenester.

Leder i Norsk Sykepleierforbund Laila Dåvøy drøftet temaet: Frivillighet – en utfordring for yrkesorganisasjonene.

Generalsekretæren i Norges Røde Kors, Svein Mollekleiv, hadde som tema: Utfordringer for humanitære organisasjoner – frivillige tiltak og tjenester i nærmiljøet.

Dosent Einar Vetvik drøftet temaet: «Organisasjonsegoisme» – en realitet og i så fall et hinder for «samordning for utvikling».

Konferansen ble avsluttet med idétorg over emnet Frivillighet i nærmiljøet.

Et utdrag av generalsekretær Svein Mollekleivs foredrag vil komme som artikkel i Rapport nr. 2.

Representantskapet fastsatte forøvrig Samordningsrådets handlingsprogram for perioden 1992-94, som er gjengitt i sin helhet.

HANDLINGSPROGRAM 1992–1994

SOR'S STYRE SKAL I VALGPERIODEN BASERE SIN VIRKSOMHET PÅ:

- SOR's vedtekter.
- Stortingets innstillinger/vedtak i saker som vedrører levekår for mennesker med psykisk utviklingshemming.

STYRET SKAL HA SOM OVERORDNET OPPGAVE:

- å styrke den gjensidige kontakt i forhold til medlemsorganisasjonene.
- å innhente og formidle informasjon om ansvarsreformen, aktuell utvikling i kommunene, og offentlige evalueringsrapporter.
- å fange opp nye signaler og definere nye oppgaver underveis i programperioden.
- å arbeide for åpenhet i forhold til problemer og behov i reformprosessen. Utvikling, mer enn en negativ referanse til det tidligere HVPU-systemet, må skape fremgang for reformen og trygghet i alternative tiltak for bruker og pårørende.
- å skape bredest mulig oppslutning om reformens målsetting og intensjoner, og gjennom informasjon søke å koordinere og formidle medlemsorganisasjonenes standpunkter, initiativ, høringsmerknader o.l. i viktige saker.
- å innhente informasjon om utvikling i våre naboland og styrke vårt nordiske og internasjonale kontaktnett.

STYRET SKAL FOR DETTE FORMÅL VEKTLEGGE FØLGENDE OPPGAVER:

1. Sørge for å utvikle Rapport i samsvar med SOR's perspektiver og mål mot år 2000.
   Herunder utarbeide konkrete tiltak for markedsføring av tidsskriftet og etablere et lokalt kontaktnett av medarbeidere.
   Det er en forutsetning at tidsskriftet skal gi matnyttig informasjon, formidle kunnskap og stimulere til debatt.
   Organisasjonenes lokale lag og foreninger skal være en prioritert målgruppe.
2. Tilrettelegge minimum to større, landsomfattende konferanser pr. år om aktuelle faglige og sosialpolitiske emner. Ansvaret for slike konferanser ligger hos Kurs- og Informasjonsutvalget (KIU).
3. Stimulere til økt forskning og fagutvikling gjennom en forvaltning av forskningsfondenes midler i samsvar med statuttene. I tillegg skal en vektlegge en presentasjon av forskning og fagutvikling gjennom kurs- og informasjonsvirksomheten og tidsskriftet.
   Styret må videre prioritere arbeidet for å styrke fondenes økonomi.

4. Avholde minimum to samlinger i perioden, spesielt tilrettelagt for Samordningsrådets medlemsorganisasjoner med følgende formål:
   - Informasjon om aktuelle spørsmål knyttet til tiltak og tjenester for mennesker med psykisk utviklingshemming.
   - Få en oversikt over medlemsorganisasjonenes engasjement og aktiviteter.

   I denne forbindelse skal en spesielt fokusere på organisasjonenes aktivitet i lokalsamfunnet:
   - Motivere SOR's medlemsorganisasjoner til å delta i ett eller flere nærmiljøprosjekter.
   - Utarbeide et debattopplegg og arrangere en idèdugnad i forhold til aktiviteter og oppgaver for organisasjonene overfor funksjonshemmede generelt og mennesker med psykisk utviklingshemming spesielt.
5. Utarbeide et samlet presentasjonsopplegg om arbeidet i SOR og medlemsorganisasjonene i forhold til aktiviteter for mennesker med psykisk-utviklingshemming. Dette også med sikte på økt tilslutning til SOR`s program og mål.
6. Videreutvikle organisasjonens kontaktnett nasjonalt og internasjonalt, bl.a. ved å delta aktivt i nasjonal og internasjonal sammenheng. Herunder arbeide aktivt i forhold til utvikling av det nordiske samarbeidet.
7. Utvikle sekretariatfunksjonen som er grunnlaget for den aktivitet handlingsprogammet krever.

FORTSETTER FRA SIDE 14

LIVSKVALITET OG NYE ...

FORMIDLING

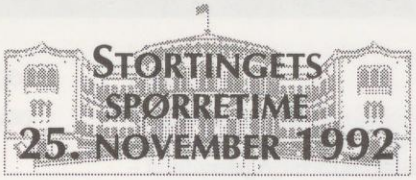
Under hele projektet udgives et nordisk nyhedsbrev med projektlederen som redaktør. *Nyhedsbrevets målgrupper* er udviklingshæmmede, forældre og pårørende, medarbejdere i boenheder, sagsbehandlere, forvaltningsfolk og politikere. Nyhedsbrevet udkommer kvartalsvis og distribueres gennem nationale kommunikationskanaler i de enkelte nordiske lande.

Med henblik på at formidle information fra nyhedsbrevet til de udviklingshæmmede selv, søges etableret kontakt med personer omkring LET-LÆST formidlingen i de nordiske lande.

Nyhedsbrevet vil medvirke til at skabe netværk og formidle erfaringer ved beskrivelser af indsatsen fra projekterne og ved at opsamle generelle tendenser i de nordiske udviklingsprojekter.

Nyhetsbrevet kan bestilles hos den norske koordinatoren:
Steinar Bergh, Rådet for funksjonshemmede, boks 8192 Dep., 0034 Oslo. Fax nr. 22 34 95 79.

NYTT FRA STORTINGET

SPØRSMÅL 16

Brit Jørgensen: Jeg tillater meg å stille følgende spørsmål til sosialministeren: «Psykisk utviklingshemmede som har flyttet til egne boliger, har fortalt meg at det fortsatt blir ført journaler over beboere i enkelte kommuner. De fortalte også at familiemedlemmer muntlig får beskjed om hvor lenge de kan være på besøk i deres hjem. Kan dette være i samsvar med ansvarsreformens ånd?»

Statsråd Grete Knudsen: Nei, dette er ikke i samsvar med ansvarsreformens intensjoner og hele bakgrunnen for at ansvarsreformen ble en realitet. Det virker jo som om helsevesenet har flyttet ut til hjemmene, og at man kanskje ikke har erkjent at sykehusloven for mennesker med psykisk utviklingshemming nå er en saga blott. Psykisk utviklingshemmede er altså mennesker i egne boliger som alle vi andre. Dette eksemplet viser egentlig hvor lang vei vi ennå har å gå.
Sosialdepartementet vil derfor følge dette opp med rundskriv til kommunene om hva som er realitetene.

Brit Jørgensen: Jeg takker sosialministeren for svaret på mitt udokumenterte spørsmål. Jeg har fått flere signaler om at institusjonstenkningen fortsetter. Det blir satt opp regler for matlaging, ritualer som skal gjennomgås før folk får delta i fritidsaktiviteter o.l. Jeg er veldig godt fornøyd med at sosialministeren vil orientere kommunene og grensene for hvor mye en kan blande seg inn i folks privatliv, slik at denne siden ved reformen kan komme inn i rett spor. Skal ansvarsreformen bli som vi ønsker, må også mennesker med psykisk utviklingshemming få ansvar, gjøre feil og lære av erfaringer. Har departementet signaler om at de forholdene jeg har tatt opp, er utbredt rundt i kommunene?

Statsråd Grete Knudsen: Signaler som er kommet til departementet, tyder nok på at enkelte steder flytter nissen med på lasset, og at de som har ansvar for ulike hjelpetjenester for mennesker med psykisk utviklingshemming, kanskje ikke selv helt har gått igjennom den erfaringen og den treningen det er å tenke annerledes. Vi vil altså følge dette opp med et rundskriv til kommunene. Men jeg vil kanskje legge til: Selvfølgelig skal mennesker med psykisk utviklingshemming også te seg som folk flest, slik at man ikke har besøk på rommet i tide og utide.

DAGENS HABILITERINGSTJENESTE I MØT

TIRSDAG 25. MAI

1200	Ankomst og lunsj.
1415	Åpning ved representant for fylkeslegen i Vest-Agder.
1430	**Habiliteringstjenestene.** **Intensjoner og forventninger til spesialisthelse-tjenesten/habiliteringsteamenes tjenester.** Foredragsholder: *Førstekonsulent* **Bjørn I. Hoem,** *Helsedirektoratet.*
1520	Kaffe.
1540–1640	**Genteknologi – vårt kulturelle og etiske ansvar.** – genetikk - abort – menneskeverd - rett til liv i et mangfold – skal retten til liv knyttes til kroppsvekt 500 gram eller 750 gram? – skal prosentandelen funksjonshemmede avgjøre retten til liv? – skal økonomien avgjøre retten til liv? Foredragsholder: *Professor/overlege* **Julle Skjæraasen,** *Rikshospitalet.*
1650–1815	**Tjenester til brukergrupper med sammensatte Funksjonsvansker, adferdsproblematikk og psykiske lidelser.** – habiliteringstjenesten og psykisk helsevern – faglige spørsmål - rolleavklaring – hvilke behov har tjenestemottakerne – rammebetingelser - psykisk helsevern Foredragsholder: *Faglig/adm. leder* **Årstein Skiftun,** *Møre og Romsdal.*
2000	Middag med kulturelt innslag - «*Sørlandsaften*» Eventuelt fra 1830: Båttur i skjærgården med servering som erstatter middagen.

ONSDAG 26. MAI

0900	**Etablering og utvikling av habiliteringstjenesten etter ansvarsreformen.** – organisering av habiliteringstjenesten og døgnplasser – bemanning – arbeidsform – forhold til andre tjenesteytende instanser Eksemplifisert ved presentasjon av tjenestene i 3 ulike fylker: – Vest-Agder ved *faglig/adm. leder* **Arne Rye** – Sør-Trøndelag ved *leder* **Knut Kvam** – Hordaland ved *direktør* **Gunnar Brekke**
1200	**Ambulante tjenester – behov og rammebetingelser** – hvilken arbeidsform bør vektlegges? – er ambulante tjenester en fornuftig og effektiv bruk av ressurser? – er det riktig at alle bør gis tjenester der de bor? – hvordan sikre faglig kvalitet? Foredragsholder: *Faglig/adm. leder* **Tor Olav Høivik,** *Buskerud.*

27. mai 93, i Kristiansand, Reso Hotell Caledonien

E MED MORGENDAGENS UTFORDRINGER

1300	Lunsj.
1430	**Kvalitetssikring – program eller moteord?** – metodikk som gjør kvalitetssikring mulig – kontinutet og evaluering i tjeneteyting – rettssikkerhet – helhetsløsning – hva er det? – faggruppens etiske forpliktelser Foredragsholder: *Kontorsjef* **Per Holger Brock,** *Fylkeslegen, Sør-Trøndelag.*
1630	Kaffe.
1650–1800	**Autisme og alvorlige utviklingsforstyrrelser** – diagnostikk – fra barn til voksen alder – habiliteringstjenestens ansvar Foredragsholder: *Psykolog* **Anne M. Rostad,** *Levanger*
1815	Video-fremvisning av opplæringspakken: «Et liv med autisme».
2000	Middag

TORSDAG 27. MAI

0900	**Utvikling av spesialisttjenester – vurdering sett med en forskers øyne.** Foredragsholder: *1. amanuensis* **Jan Tøssebro,** *Inst. for sosiologi og statsvitenskap, Universitetet i Trondheim.*
1000	**Alvorlige utviklingsforstyrrelser – medfødte og ervervede. Sentrale brukergrupper.** Foredragsholder: *Overlege* **Roy Nystad,** *Oslo.*
1100	**Utfordringer og krav til habiliteringstjenesten sett fra en kommunal synsvinkel.** Foredragsholder: *Plansjef* **Jan Utkilen,** *Bergen Kommune.*
1200	Avslutning.

Påmelding/opplysninger:

Berg-Hansen Reisebureau
Postboks 56, 4601 Kristiansand S
Tlf. 04 22 05 55/Fax 04 22 08 87

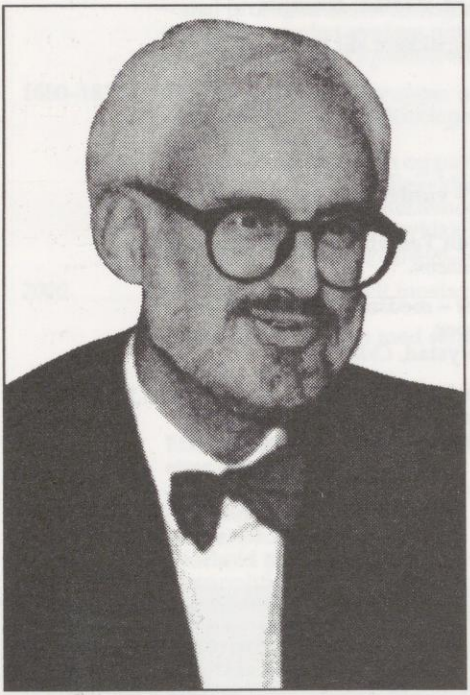
Konferanseavgift kr 1 400,-
Opphold/full pensjon: enkeltrom kr 2 190,- dobbeltrom kr 1 790,-

FRIVILLIGHET I NÆRSAMFUNNET

JURIDISKE SIDER VED BRUK AV FRIVILLIGE VED TILTAK OG TJENESTER

Foredrag i tilknytning til SOR's representantskapsmøte 20.-21. nov. 1992.

Konferansedel: Frivillighet i nærsamfunnet

Foredragsholder:
Forhandlingssjef Ivar Jørgensen, APO

Forhold deg til en frivillig medarbeider som en ansatt hvor oppdrag skal utføres. Har vi frivillige medarbeidere, bør vi føle et personalansvar, et lederansvar på lik linje med andre. Å arbeide fleksibelt og ulønnet på alle døgnets tider, krever verneregler «arbeidsgiveren» bør ta hensyn til.

Dette var Ivar Jøgensen's klare budskap i et engasjerende og tankevekkende foredrag. Bevisstgjøring, ansvarlighet og ryddighet gikk som tre absolutter gjennom foredraget. Skimter vi inn i vår hverdag, får man den klare fornemmelse av at dette er et temafelt som er lite påaktet blant ledere i foreninger og organisasjoner, men også den off.virksomhet. Foredragsholderen hadde som oppgave å belyse temaet ut fra jussens ståsted med hans praktiske erfaringer. I et resymé fra Rapports utsendte medarbeider, velger vi å nevne noen sentrale betraktninger, etterat Ivar Jørgensen hadde foretatt en nærmere begrepsavklaring mellom frivillig kontra ansatt og rollen som frivillig.

Plikt og ansvar

Når vi har en frivillig medarbeider i organisasjonen, er det ikke så viktig å se på rollen som medlem eller på rollen som styremedlem isolert sett. Mer viktig er det å se på hva styremedlemmet gjør i styrevervet. Det kan pådra ansvar for organisasjonen. og i forhold til brukeren.

Det er ikke likegyldig og uten ansvar for organisasjonen. om den frivillige medarbeider. forgriper seg i tjenesten eller ikke utfører sitt oppdrag, f.eks. med besøk hjemme hos dem gamle damen som var avtalt onsdag ettermiddag.

Spørsmålet vil fort bli: Hvordan har organisasjonen., som har tatt inn den frivillige til oppdrag, håndtert saken i forkant? Er der skrevet noen kontrakt? Her ligger jussen.

Poenget er: Hvordan frivillige forplikter seg og gjerne si hvorfor må frivillige forplikter seg.

Det er nødvendig å lage en kontrakt i forhold til tid og type jobb. Den må videre formes på en slik måte at vedkommende har lyst til å gjøre en jobb og at den oppleves som meningsfull.

Forholdet til lovgivningen

Det er ikke tvil. Lovgivningen kommer klart til anvendelse for begge parter.

Der er rettigheter og plikter om vi legger Arbeids- og miljøloven (AML) til grunn. Den uttrykker at arbeidsgiver har samme ansvar om f.eks. en frivillig eller en ansatt skader seg. Den frivillige oppholder seg i samme lokaler, bruker samme utstyr, osv. AML gjelder i utgangspunktet for enhver arbeidstaker som utfører et arbeid i annen tjeneste. AML snakker ikke om lønn i det hele tatt.

Spørsmål om ferie og fritid vil dukke opp. Folk har plikt til å ha fri. Det hjelper ikke å ha lyst til å jobbe hele tiden. Som leder påhviler det han/henne å sørge for at den frivillige tar fri og har ferie.

Vi har lov om intern kontroll som også gjelder i forhold til frivillige medarbeidere. Arbeidsgiver må sørge for at de har den opplæring og oppfølging de trenger. Forskriftene har også eget avsnitt om de frivillige medarbeider. som går på miljø og sikkerhet.

De som har tegnet yrkesskadeforsikring på frivillige medarbeidere har vært lure.

Alt etter hva man bruker frivillige medarbeider. til, så kan loven gjelde – og her er der plikter. Med loven menes med arbeidsg. det offentlige og enhver annen som i eller utenfor erhvervsvirksomhet, selv om den ikke er lønnet. Den er ment å være omfattende. Det er akkurat det samme i erstatningsloven, l.o.skadeserstatning. Om vi kan bli ansvarlige og erstatningspliktige etter jussen, så blir spørsmålet om vi har tegnet ansvarsforsikring for feil som kan begås.

Hva med ulykkesforsikring for frivillige medarbeidere? Som illustrasjon i den praktiske hverdag, nevnes spørsmålet fra en kommune som ønsket å opprette et samarbeid med en frivillig organisasjon:

> *«Kan vi som kommune komme i rettslig ansvar dersom det skjer noe når den frivillige organisasjonen. etablerer tilbudet – og det skjer noe galt med brukeren?» – Ja, f.eks. hvis de vet at de bevilgninger de gir til tiltaket ikke muliggjør å ta de sikkerhetsregler som er nødvendig for å ta imot.*
> *Det medfølger ansvar å gi midler. Kommunen, det offentlige som er den sterke part, bør stille spørsmål om en er istand til å gi det avtalte tilbudet. Har en den kompetansen en trenger? Det er viktig å vurdere en del av rammebetingelsene rundt.*

Fra referentens ståsted var det betegnende for situasjonen at bare en håndfull av deltakerne bekreftet at de hadde tegnet de nødvendige forsikringer i forhold til frivillige medarbeidere.

Personalansvaret

Hvem har ansvaret om vi lager en dugnad og noen blir skadet? Det er for enkelt å si at dette ikke er mitt problem. Spørsmålet vil fort dukke opp: Hva har jeg gjort for å forhindre at en ulykke skulle inntreffe?

Det er nødvendig å gjøre akkurat de samme vurderinger som om vi står i et ordinært arbeidsforhold.

Har vi ansvar for arrangementet, så må vi ta visse hensyn. Du kan komme i et ansvar overfor den frivillige medarbeider. selv, om vedkommende kom til skade. Du kan også komme i et ansvar om vedkommende påfører andre skade.

Det som er viktig, er om du har gjort noe på forhånd for å forhindre at man kommer i den situasjonen, – altså et spørsmål om bevissthet. Samtidig er det nødvendig å ta det personalansvar som følger med.

Vi skal heller ikke se bort fra at enkelte ganger engasjerer vi personer som ikke egner seg for oppdragene, de «umulige» frivillige. Reglene for oppsigelse må tas i bruk på samme måte som om det hadde vært en «umulig» ansatt.

Sørg for å utforme en kontrakt. Skap ryddighet ved å gjøre dette klart på forhånd. Vis lederansvar.

Vi snakker ikke her om å være medlem av en forening, men å yte en innsats på vegne av foreningen på en organisert måte.

Hvis vi påtar oss å utføre et arbeid på frivillig basis, så må vi spørre oss om vi har kompetente folk til å gjøre det. Sender vi vedkommende til et oppdrag han/hun er kvalifisert for? Har vi stilt spørsmålet: Hva kan du egentlig? Bruker vi menneskene til det de kan?

Har vi disse kontrollspørsmålene inne, vil det hele kunne gå greitt.

Gir vi det som brukeren har behov for og setter vi den frivillige medarbeideren istand til å gi det til

brukeren som vi ønsker. Hva gjør du med de ansatte for at de skal gjøre en best mulig jobb?

Du driver litt veiledning og opplæring, og du driver litt oppfølging. Lær av dette og anvend det i forhold til den frivillige medarbeideren.

Avslutning

Skal den frivillige medarbeideren få et godt fundament som utgangspunkt, er det viktig av oss ledere å ta hensyn til en del av jussen rundt, lovreglene, slik at det skjer på en lovlig måte og ingen kan kritisere oss.

Ellers faller vi i den gamle grøfta, hvis en speider gjør noe galt, så blir hele speiderbevegelsen kritisert.

Takk for oppmerksomheten og lykke til.

Klipp fra «Min nye hverdag»

Stortingsmelding om uformell omsorg

SOS vil i år legge fram en stortingsmelding om uformell omsorg. Meldingen vil blant annet behandle frivillighetssentralene og frivillig sektor. I det nybrottsarbeid dere nå gjør kan det bli en del prøving og feiling, men den som tør gå seg vill, finner nye veier, sa sosialminister Grete Knudsen til lederne av frivillighetssentralene på et seminar i Oslo nylig. Alle mennesker trenger gode nettverk rundt seg for å kunne fungere godt. Et samspill mellom kommunene og frivillige er helt nødvendig for å stimulere til utradisjonelle løsninger. Dette samspillet skal blant annet tas opp i Stortingsmeldingen.

Ledige kan jobbe på frivillighetssentralene

Når er det mulig for arbeidsledige som mottar ledighetstrygd å delta i arbeidet ved frivillighetssentralene. Men i og med at ledige mottar dagpenger, har departementet satt noen vilkår: Arbeidet må være ulønnet, arbeidet må ikke hindre at

den ledige står til disposisjon for arbeidsmarkedet fire dager i uka og ordningen er først og fremst beregnet på personer som har vært ledige i minst 26 uker.
Kommunalminister Gunnar Berge sier i en pressemelding at dette vil kunne øke frivillighetssentralenes innsats, og at de ledige selv vil kunne oppleve det som positivt at de i større grad kan utføre en samfunnsnyttig innsats. Mer informasjon fra avdelingsdirektør Helge Håvie på telefon 22 34 47 02.

Nær 4000 frivillige

95 frivillighetssentraler er nå etablert i 79 kommuner i landet. Nær 4000 frivillige gjør en innsats for omtrent like mange eldre, funksjonshemmede, barn, ungdom - ja, for folk som rett og slett trenger en håndsrekning. Eldre og funksjonshemmede er de gruppene som mottar mesteparten av hjelpen, opplyser prosjektleder Bjørn Melbye i SOS. Han understreker imidlertid at SOS ikke er opptatt av å kategorisere verken de frivillige eller de som blir hjulpet. Vi har ikke laget skjemaer som gir oss slike opplysninger, og vi er ikke særlig opptatt av det heller, sier Melbye.
Frivillighetssentralene er et formidlingskontor for frivillig innsats i nærmiljøet. De drives av organisasjoner, menigheter, kommuner og andre. Bjørn Melbye er opptatt av at nær sagt alle kan gjøre en frivillig innsats. En funksjonshemmet kan være telefonkontakt, en utviklingshemmet kan måke snø, og så videre. Det gjelder å bruke fantasien og tenke litt utradisjonelt, oppfordrer Melbye, tlf. 22 34 85 69.

Hjemmeboende skal prioriteres

Regjeringen vil prioritere hjemmeboende psykisk utviklingshemmede i sitt langtidsprogram for 1994-97. Hittil har de som har bodd på institusjon vært prioritert. Men reformen for psykisk utviklingshemmede tok sikte på å gi alle utviklingshemmede anledning til å bo i vanlige bomiljøer i sine hjemkommuner. Det gjenstår nå å styrke utviklingen av helhetlige tilbud til de om lag 11000 personene med utviklingshemming som har bodd hos foreldre og søsken, sier sosialminister Grete Knudsen. Det vanlige tjenesteapparat skal gjøre det mulig for barn og ungdom å bo hos sine foreldre. Voksne skal kunne flytte til egne boliger og få de tjenester og tilbud som sikrer dem selvstendighet og deltakelse i samfunnet.

Sosialministeren på offensiven

Sosialminister Grete Knudsen måtte nylig svare på spørsmål fra stortingsrepresentant Magnar Sortåsløkken (SV) om hva hun vil gjøre for å sette kommunene i stand til å gjennomføre reformen slik Stortinget har vedtatt.

Sortåsløkken viste til at mange kommuner har problemer med å følge intensjonene i reformen.

Sosialministeren sa seg glad for at Sortåsløkken bidrar til å holde saken på den politiske dagsorden. Arbeidet med reformen krever innsats over tid på alle forvaltningsnivåer, og det er hverken nytt eller overraskende at noen kommuner sliter med å gjennomføre den, sa sosialministeren. Hun trakk fram noen av hovedutfordringene akkurat nå: - I enkeltsaker har det oppstått spørsmål om hvordan ansvarsdelingen mellom kommuner og fylkeskommuner skal foretas når det gjelder spesialiserte tjenester. I samarbeid med fylkesmenn og fylkesleger har departementet satt i gang arbeid i noen fylker for å komme fram til konkrete løsninger på slike spørsmål, (se forøvrig notisen «Banebrytende om gråsoner»). Tilbudet til sikringsdømte psykisk utviklingshemmede arbeides det også med.

Sosialministeren samarbeider med justisministeren for å komme fram til en snarlig løsning på disse spørsmålene.

Hjemmeboende psykisk utviklingshemmede har i liten grad fått glede av de økte overføringene av penger til kommunene. Regjeringen har derfor slått fast i sitt langtidsprogram at denne gruppen skal prioriteres, (se notisen over).

Sosialministeren viste forøvrig til det fortløpende arbeidet med å innhente data fra fylkesmennene om faglige og økonomiske spørsmål. Disse informasjonene er viktige for Regjeringens opplegg for å gjennomføre siste halvdel av reformperioden.

Samordningsrådet kan tilby lydbånd med foredrag (engelsk) fra IASSMD`s niende verdenskongress i Australia, august 1992.

(Nedenfor følger komplett liste over 36 bånd med foredragsholdere og emner.)

Nr	Foredragsholdere	Emne
1	**Zena Stein**	**Epidemiology of Mental Retardation**
	Grant Sutherland	Genetically Determinded Causes of Mental Handicap
2	Miolo, Miller, Chapman, Cress	Down Syndrome (Session 4)
3	Buckley, Johanson, Farm, Hemmings	Communication: Language Intervention (Session 15)
4	Partington, Turner, Robinson	Fragile-X Syndrome (Session 3)
5	Buchwald, Levine, Cepeda, Fisher	Neurobiology (Session 14)
6	Halpern, Benz, Ling, Riches	Transition (Session 7)
7	Benz, Halpern, Riches, Sonnander	Transition (Session 18)
8	**Chistopher Gillberg**	**Autism and Related Behaviours**
	Sharon Landesman Ramey	**The Family**
9	**Marten Soder**	**Community Integration**
	Joseph J Volpe	**Perinatal Hypoxic - Ischemic Brain Injury**
10	Dempsey, Frost, Nystad, Heikkila	Integration & Community Living (Session 29)
11	Bray, Donnellan, Haskew, Donnellan	Autism (Session 27)
12	Thompson, Hudson, Solberg, Takeshita	Challenging Behaviour (Session 38)
13	Sobsey, Brown, McCabe, Goldman	Sexuality & Sexual Abuse (Session 33)
14	Ashman, Conway	Cognition & Learning (Session 44)
15	**Henryk M Wisniewski**	**Aging, Alzheimer Disease & Mental Retardation**
	Roy McConkey	**Early Intervention - Planning Futures**
16	**Hugo W Moser**	**Mental Retardation due to Inborn Errors - Metabolism**
	Trevor Parmenter	**Vocational Perspectives**
17	Curfs, Borghgraef, Helbinb-Zwanenburg, James	Prader - Willi Syndrome (Session 61)
18	Luckasson, Parmenter, Kebbon	Public Policy (Session 72)
19	Ramey, Neuhauser, Janson	Early Intervention (Session 53)
20	Cohen, Balasundaram, Price, Cloutier	Early Intervention (Session 64)
21	Dupont, Day, Brown	Aging (Session 52)
22	Janicki, Seltzer, van Schrojenstein LantmanTakashima	Aging (Session 63)
23	Burke, Healy, O`Callaghan, Akerstrom	Families (Session 76)
24	Ainge, Patching, Chenoweth, Dyson	Families (Session 87)
25	Kollberg, Llewellyn	Parents with Intellectual Disabilities (Session 98)
26	Cuellar, Bray, Green, Bowman	Families (Session 109)
27	Hayes, Gath, Brown, Gumley	Down Syndrome (Session 75)
28	Rasore-Quartino, Baccichetti, Franceschi,Nespoli	Down Syndrome (Session 86)
29	Anneren, Visser, Climstein, Wishart	Down Syndrome (Session 97)
30	Cloutier, Foreman, Wang	Down Syndrome (Session 108)
31	Sjostrom, Atkins, Jarhag	Quality of Life (Session 80)
32	Sundet, Matikka, Rosenqvist, Bonanno	Quality of Life (Session 91)
33	Brandford, McCullough, Capie, Skiftun	Service Delivery Issues (Session 102)
34	Beyer, Felce, Beyer	Service Delivery Issues (Session 113)
35	Thordstein, Renshaw, Rostad, Rokusek	Perinatal Issues (Session 120)
36	Westerberg, Conway	Gouvernment Policy (Session 129)

Bånd kan bestilles til selvkost (cirka femti kroner per bånd), i SOR`s sekretæriat, Hamreheia 17, 4631 Kristiansand.

SKIPSREGNSKAP A/S
6090 Fosnavåg

NORSKE LIV
P.b. 2454 Solli,
0201 OSLO

FOKUS Bank
7005 Trondheim
Tlf 07 88 20 11

TEKNISK PLAST A/S
5390 Klokkarvik

HJELPEMIDDELSENTRALEN
Seminarbakken 7
9008 Tromsø

ÅRDAL KOMMUNE
5875 Årdalstangen

a-s JOH. NORDAHLS TRYKKERI
Strømsveien 102, 0663 Oslo Telefon 22 65 46 10

TRONDHEIM KOMMUNE
AVDELING FOR HELSEVERN OG SOSIAL OMSORG
Prinsensgt. 61, 7000 Trondheim

LEKSVIK KOMMUNE
7120 Leksvik

BRØDRENE ØYO A/S
3580 Geilo

HAUGEN OG GJENGDAL
6880 Stryn
Telefon 057 71 282

ØKSNES KOMMUNE
Helse- og Sosialetaten
8430 Myre

ISOLA A/S
3945 Eidanger

Tanntekniker
BROR ROLF MORTENSEN
Kongensgt. 14, 3700 Skien

HORDALAND FYLKESKOMMUNE
5020 BERGEN

SCANSPED
Scanspeed Norge A/S
Arboalléen, 3002 Drammen

BERG-HANSEN REISEBUREAU
P.b. 2214 Posebyen, 4602 Kristiansand Tlf. 042 20 555
«Vi arrangerer SOR konferanser»

ODD BYE NILSEN A/S
Nordstrand Terrasse 27
1170 Oslo

HEDMARK FYLKESKOMMUNE
2300 Hamar Telefon 065 14 400

ØYSTEIN NORDNES
8801 Sandnessjøen

SORTLAND KOMMUNE
8400 Sortland

HERØY KOMMUNE
8850 Herøy

MOSVOLD FARSUND
Postboks 113
4551 Farsund

SKL *L/L Sunnhordland Kraftlag*
Postboks 25, 5401 Stord
Tlf.: 054 - 10 622 Telefax: 054 - 14 170

Tønsbergs Blad
Telefon 033 10 000

SOBBL
SARPSBORG OG OMEGNS BOLIGBYGGELAG
St. Marie gt. 47 - Tlf. 15 52 22

LENVIK KOMMUNE
9301 Finnsnes

HITRA KOMMUNE
OMSORGSTJENESTEN
7240 Fillan

SCANCEM INTERNATIONAL ANS
Postboks 1344 Vika
01134 Oslo

UNI STOREBRAND
Postboks 1380 Vika, 0114 OSLO
Tlf. 22 31 10 20

GAUSDAL KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
2621 Østre Gausdal

SAMDALS BYRÅ A/S
Jonsvollsgt. 1, 5011 Bergen
Telefon 05 90 19 80

BJERKREIM KOMMUNE
4389 Vikeså

KRISTIANSAND KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALAVDELINGEN
4600 Kristiansand

KONGSBERG ENERGI
Møllebakken 4
3600 Kongsberg

NSB Biltrafikk Trondheim
Tlf. 07 58 25 81

A/S ISTAD KRAFTSELSKAP
Plutovegen 5
6400 Molde

Ørsta Stålindustri a/s
6150 Ørsta. Tlf.: 070-66550.

Bjugn kommune
7160 Bjugn - Tlf. (076) 28101

J. W. CAPPELENS ANTIKVARIAT
Universitetsgaten 20, 0162 Oslo, Telefon: 22 42 15 70, Telefax: 22 42 35 45

FAKTUM FORLAG A/S
0129 Oslo
Telefon 22 11 02 04

A/S BERGEN NORDHORDALAND RUTELAG
5028 Bergen
Telefon 05 54 87 00

BR. MEYER FLYTTETRANSPORT
8432 Alsvåg
Telefon 088 31 384

TYSNES KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
5685 Uggdalseidet

VAKSDAL BLOMSTER OG BEGRAVELSEBYRÅ A/S
5270 Vaksdal

Rognan Fargehandel
Postboks 29
8250 ROGNAN

FORENEDE PROFINANS
Postboks 458, 9001 Tromsø
Telefon 083 81 556

BODØ ENERGI
Postboks 3001
8001 Bodø

A/S Forlagshuset
Kristian Augustsgt. 19 – 0164 Oslo

FÜRST
MEDISINSK LABORATORIUM

KAI KARSTENSEN KULDETEKNIKK
Postboks 132, 9990 Båtsfjord
Telefon 085 83 723

BJØRKELANGEN APOTEK
1940 Bjørkelangen
Telefon 06 85 60 30

COAST CENTER BASE
cdb
5364 Kystbasen Ågotnes

ERIK MAARTMANN-MOE
Storgt. 17, 3500 Hønefoss

VITAMED A/S
Postboks 829 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 22 38 48 30

SKJÆRSTAD KOMMUNE
8100 Misvær

Chef Kjøttvarer a/s
Tvetenveien 154, 0671 Oslo
Tlf 22 27 50 60 Fax 22 27 78 56

Terratrade a/s
Skiv. 200, Box 3, 1415 Oppegård.

SYSTEMBYGG A/S
Postboks 1418, 7002 Trondheim

BERGEN KOMMUNE
HELSE OG SOSIALETATEN
Postboks 805, 5001 Bergen

Optikere SJØHAUG og SANDE
Tlf. 07/53 28 30
Ths. Angellsgt. 22
7000 Trondheim

THHS
TH. HELLESØY SKIPSBYGGERI A/S
5474 Løfallstrand

Pfizer A/S
Strandveien 4, 1324 Lysaker

VESTVÅGØY KOMMUNE

ÅLESUND KOMMUNE
HELSE OG SOSIALETATEN
6025 Ålesund

A/S Th. Marthinsen
Sølvvarefabrikk
Postboks 2114, 3103 Tønsberg

LIEDS VERKTØY A/S
Postboks 8040, Spelkavik
6022 Ålesund

MNTF
OVE ERIKSSON
Tannlege
Kirkegaten 52 – 2600 Lillehammer
Tlf. (062) 53 130

Nodest Vei
Postboks 507, 3412 Lierstranda

ARTHUR HURUM & CO A/S
Østensjøveien 27
0601 Oslo

BÆRUM KOMMUNE
1300 Sandvika

STRØMSØ APOTEK
Tollbugt. 2
3044 Drammen

Dr. techn. Olav Olsen a.s
Rådgivende ing. byggtek.
1324 LYSAKER

MEDINOR PRODUKTER
Kakkelovnskroken 1, 0954 Oslo

PORSANGER HELSETUN
9700 Lakselv
Telefon 084 61 444

TREFF KJENTE OG KJEGLER VED
CENTRUM BOWLING
7013 Trondheim Telefon 07 52 47 51

Mørenot a·s
FISKEREDSKAPSFABRIKK
N-6280 Søvik

CIBA–GEIGY
CIBA-GEIGY A/S
P.b. 6077 – Etterstad
0601 Oslo 6

KÅRE HUSABØ
5842 Leikanger

VÆRØY OMSORGSSENTER
8063 Værøy
Telefon 088 95 194

OLA BRUN BILHUSET A/S
Kjøpmannsgt. 27, 7000 Trondheim
Telefon 07 51 49 77

A/S NYMO MEK. VERKSTED
4891 Grimstad

HAUGER VERKSTED
Hauger Skolevei 18
1351 Rud

Berdal Strømme
Berdal Strømme a.s.
Rådgivende Ingeniører
Hovedkontor / Head office
Kjørboveien 25, N - 1300 Sandvika
Tel. 47-2- 47 11 00

Alstahaug kommune
HELSE OG SOSIALETATEN
Postboks 244, 8801 Sandnessjøen
Telefon 086 40 055

NOME KOMMUNE
Helse- og Sosialetaten
3745 Ulefoss

MILJØINDUSTRI A/S
Postboks 1386, 0114 Oslo

NORDKRONEN A/S
Postboks 1504 Kjelvene
4004 Stavanger

KVADRAT
120 butikker under et tak
Gl. Stakkavei, 4300 Sandnes
Telefon 04 63 22 22

M.J.ØDEGÅRD A/S
Skarbøvika, 6000 Ålesund

Oppland fylkeskommune
Kirkegt. 76, 2600 Lillehammer

YRKESBIL FINANS A/S
Postboks 6538 Rodeløkka, 0501 Oslo
Telefon 22 38 86 07

LAI BERG HOLDING A/S
Munkedamsveien 67
0270 Oslo

SOLØR BRANNKASSE
2260 Kirkenær i Solør
Telefon 066 47 788

Cubus
Altavn. 282
9500 ALTA

Gjermå Energiverk

KILEMO REDNINGSTJENESTE
Midtveien, 1458 Fjellstrand
Telefon 09 91 81 60

A/S PROGRESS INGENIØRFIRMA
Postboks 6690
0502 Oslo

RENEE OG MINICUT HÅRSENTER
Langgt. 38
3080 Holmestrand

HURTIGVASKERIET A/S
Rødsetveien 11
6011 Ålesund

Den norske Bank

LOMMEDALSBUSSEN A/S
Lommedalsveien 299
1350 Lommedalen

THORN
Thorn EMI utleie A/S
Postboks 40 Bryn, 0611 Oslo

Honeywell
Helping you control your world
P.b 263 – 1371 Asker

BALLANGEN KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
8540 Ballangen

TIME EL-VERK
Postboks 250
4341 Bryne

STRINDHEIM FYSIKALSKE INSTITUTT
FYSIKALSK BEHANDLING*PSYKOMOTORISK
FYSIOTERAPI* LASER *AKUPUNKTUR
Pinebergsvingen 12, 7045 Trondheim
Telefon 07 90 08 50

Tannlege
OLAV SUNDE
Foreningsgt. 1, 5000 Bergen
Telefon 05 32 08 04

SØR TRØNDELAG KRAFTSELSKAP
Postboks 3755, 7002 Trondheim

LOPPA KOMMUNE
9550 Øksfjord

HANS HANSEN SLIPP OG VERKSTED
8845 Seløy
Telefon 086 59 244

FOTOMILJØ A/S
Postboks 2004, 4602 Kristiansand
Telefon 042 26 490

GJENSIDIGE

AKERS BAKERI A/S
Rosenvoldsgt 4, 3200 Sandefjord
Telefon 034 63 434

Kjelstad Bakeri
TELEFON 60 450
2850 LENA

TROMS KRAFTFORSYNING
Evjenvegen 34 – Postboks 778 – 9001 Tromsø
Telegr.adresse: Kraftforsyning – Telefon 36 011

BYÅSEN BISTRO
Fjellseterveien 1, 7020 Trondheim
Telefon 07 56 06 73

A.S Karasjok Produkter
ALLSIDIG MEK. VERKSTED • TILHENGERE
SNØSCOOTERE • SOUVENIRER
Postboks 84, 9370 Karasjok

A/S BYGNINGSLAGERET
Storgt. 218, 1742 Klavestadhaugen
Telefon 09 16 35 02

Tannlege
EINAR TRÆGDE NØRSTEBØ
Foyesgt. 6, 3100 Tønsberg
Telefon 033 13 948

SENTRUM BENSIN A/S
Tollbugt 8
8000 Bodø

UNITOR
Unitor Ships Service

FIRDA BILLAG
Postboks 204, 6801 Førde

KYSTHOSPITALET
3290 Stavern

NY FORM
Postboks 73, 2501 Tynset

STORVIK SALONG
Sjøgata 6, 8000 Bodø
Telefon 081 21 684

FYLKESKULTURSJEFEN I ØSTFOLD
Postboks 220
1701 Sarpsborg

GILDE
Nordmøre og Romsdal Slakteri A/L
Molde - tlf. 53 144

Asker Kommune
støtter SOR`s arbeide!

Statsautorisert revisor
ALF BURÅS
Stortingsgt. 30, 0160 Oslo

Fotograf
OLAS A. ELLINGSEN
Madlavn. 242, Hafrsfjord
Telefon 04 55 911

LIEDS
Lieds Verktøy A.S
HAMAR SAGBLAD A/S, Østre Bergs vei 9, 2340 Løten
Tlf. 065 91 080 Fax 065 91 318

SØRUM KOMMUNE
Helse- og sosialetaten
1920 Sørumsand

Ingeniør K. Sølve Nilsen a/s
Hellerud Terasse 15
0672 Oslo

ALF LARSEN A/S
Kamfjordgt. 58
3200 Sandefjord

SYLINDERSERVICE & MOTOR A/S
Stjørdaldveien 5
7005 Trondheim

MARTIN NORDBY A/S
Søren Bullsvei 27
1051 Oslo

HATTFJELLDAL KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
8690 Hattfjelldal

Norges største bilimportør
Harald A. Möller a/s
VW Audi

Rimelig til bilen. ALU FELGER nye og brukte. DEKK nye, regumierte og brukte. BATTERI 60Ah kr 256,-.
EGIL'S DEKK OG BILDELER
Telefon 06 87 45 23
Industriveien 5, 2020 Skedsmokorset

FØRDEHUSET
Postboks 144, 6801 Førde
Telefon 057 22 900

NORDLYS
Postboks 656
9001 Tromsø

MELHUS SPAREBANK
Telefon 07 87 15 00

JAHRE MOTOR ROGALAND A/S
4060 Kleppe
Telefon 04 42 13 11

SOGN OG FJORDANE
SFE
ENERGIVERK

NORSK ARBEIDSMANNSFORBUND
Møllergt. 3
0181 Oslo

Bandagisten
Else M. Sangesland
Tollbodgt. 12, 4601 Kristiansand
Tlf 042 24 248

MRE
POSTBOKS 25, 4100 JØRPELAND
TLF.: 04 44 73 00 - FAX.: 04 44 75 28

FORSAND SANDKOMPANI A/S
4110 Forsand
Tlf 04 64 37 74 Fax 04 64 37 83

TERMAKS A/S
5037 Solheimsvik

VINSAND GRAVFERDSBYRÅ
5700 Voss

SMIJERNS-UTSTYR
Nordbygt 52
0187 Oslo

AKERSHUS
FYLKESKOMMUNE
Schweigaardsgt 4
0185 Oslo

Nor-Dan
Vinduer·Dører
4460 MOI. Tlf. 04-46 13 00

ARNA BUSSER
5262 Arnatveit

VESTNES KOMMUNE
6390 Vestnes

Tannlege
OLAV SUNDE
Foreningsgt 1 5016 Bergen

Roche
ROCHE NORGE A/S
P.b. 41 Haugenstua, 0915 OSLO 9

STEIGEN KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
8083 Leinesfjord

SKIEN KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
3701 Skien

NORDAL KOMMUNE
6210 Valldal

MIFO SKJELL & SAND
KALK, BARK OG JORD
7060 Klæbu Mobiltlf 090 36 976

STJØRDAL HELSE- OG SOSIALETAT
7500 Stjørdal

VENNESLA MØBLER A/S
4700 Vennesla

SAS
SERVICE PARTNER
OFFSHORE & INDUSTRIAL CATERING A/S
Bedriftsveien 21
4300 SANDNES
Telefon: 04 66 00 77

REGNSKAP OG ØKONOMI A/S
Skippergt 21
4611 Kristiansand

Gerdt H. Mathiesen a/s
Papir - Kontorutstyr
Domkirkegt. 5, 5017 Bergen. Tlf.: 31 09 09

EVENES KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
4480 Kvinesdal

NORD-MØRE SPAREBANK
6490 Eide

Lier kommune
3400 LIER

SALTENS BILRUTER
8000 Bodø

NILS SPERRE
6057 Ellingsøy

STEINKJER KOMMUNE
7700 Steinkjer

KAFFEHUSET
FRIELE
Postboks 175 – 5051 Nesttun

BUSSEN TRAFIKKSELSKAP
Ægersvei 3
4632 Kristiansand

CC TANA LAVPRIS
Rådhusgt 2
9845 Tana

Jordan*
Håvard Marthinsensv. 30 – 0978 Oslo

DnB Investor A/S
Postboks 1614 Vika
0119 Oslo

MALERFIRMA HENRIK SMALBERGET
Mobekk, 2435 Braskereidfoss
Tlf 064 23 444

SØR-VARANGER KOMMUNE
9901 Kirkenes

TRONDHEIM HELSEFAGHØGSKOLE
Ustadløkkvn 27
7042 Trondheim

HJELPEMIDDELSENTRALEN I NORDLAND
Postboks 459 8001 Bødø

SOGN AVIS
MEST LESTE AVIS I SOGN Fax 056 53 543

HOTELL MUNCH
Munchsgt 5, 0130 Oslo Tlf 22 42 42 75

SAKSHAUG A/S
Zebra
7700 Steinkjer

A/S CONSULTAS
Postboks 743, 3191 Horten

JOHAN STANGE TRANSPORT A/S
Postboks 20, 3174 Revetal

ØSTFOLD
VERNEPLEIERHØGSKOLE

SAMLIV SEKSUALITET OG FUNKSJONSHEMNING

OPPLÆRINGSPROGRAM

Østfold vernepleierhøgskole, Fredrikstad starter et opplæringsprogram som tar sikte på kvalifisering av veiledere i emnet samliv, seksualitet og funksjonshemning.

Målgruppe er fagpersoner som arbeider med personer med omfattende bistandsbehov og som ønsker å bygge opp egen kompetanse med tanke på veiledningsoppgaver. Ansatte i habiliteringstjenestene er en av de aktuelle målgruppene.

I 1993/94 vil det bli avholdt 4 kurs, og opplæringsprogrammet strekker seg over 17 kursdager fordelt på 4 internatsamlinger. Mellom samlingene skal deltakerne arbeide med egne prosjekter.

Opplæringsprogrammet er utviklet i Danmark og kursansvarlige vil være sexolog Jørgen Buttenscøn og institusjonsleder Karsten Løt.
Norske forelesere vil bl.a. være psykolog Thore Langfeldt ,lege/jurist Aslak Syse og overlege Roy Nystad.

Kurs 1: 4 samlinger holdes på følgende datoer:
13.–18.04.93, 21.–26.06.93, 15.–17.11.93 og 02–03.05.94.
Kurssted: Bøkevangen, Kornsjø, Halden.

Kurs 2: 4 samlinger holdes på følgende datoer:
21.–26.04.93, 29.06–04.07.93, 20.–22.11.93 og 02.–03.05.94.
Kurssted: Bodø/Saltdalen området.

Kurs 3 og 4 starter i oktober 1993, og avsluttes i uke 49 1994.

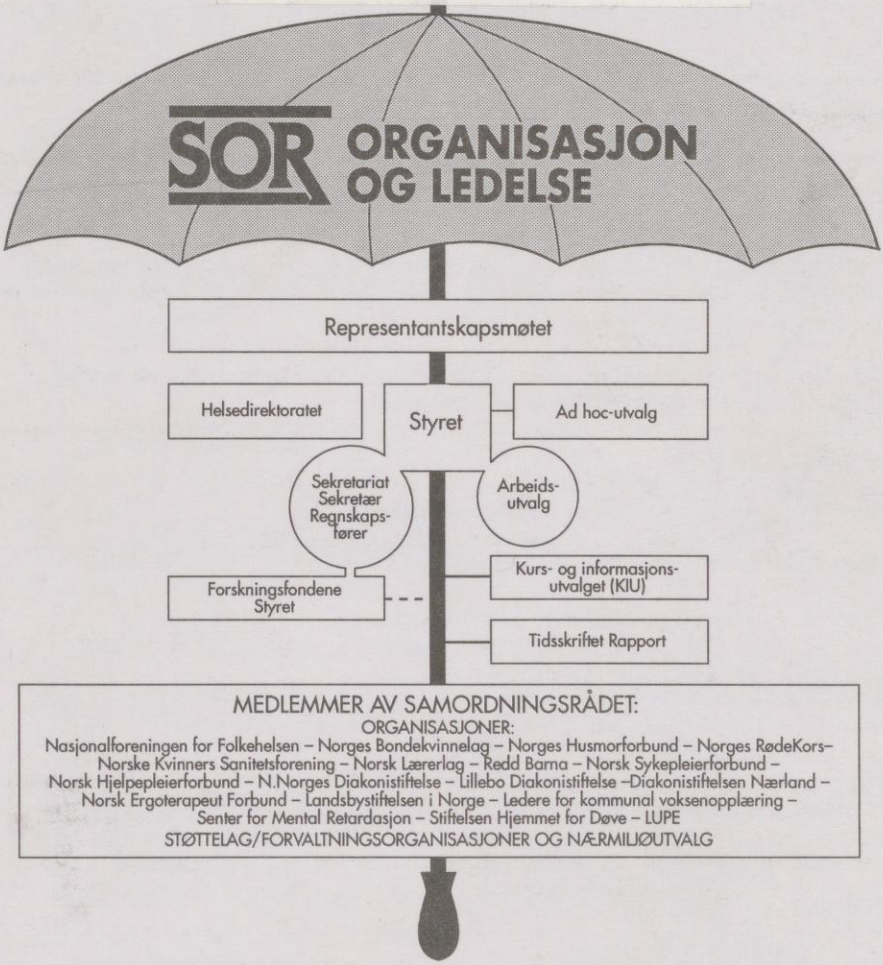
Kursavgift kr 24 000,- per deltaker. Dette dekker undervisningen, materiell, oppholds-utgifter og veiledning mellom samlingene. Reiseutgifter er ikke inkludert i prisen.

Nærmere opplysninger om opplæringsprogrammet fås ved henvendelse til:
Østfold vernepleierhøgskole,
Postboks 833,
1671 Kråkerøy.
Tlf. 09 34 34 20.
Fax 09 34 30 90.

NBR Depotbiblioteket

Returadresse:
RAPPORT
Postboks 98
3570 ÅL

rs00 00 317

Thor Røer TRYKKSAKER OG REKLAME 3579 Torpo, tlf./fax 067 83 272